EĞİTİMDE KURAM VE UYGULAMA (EKU)
JOURNAL OF THEORY AND PRACTICE IN EDUCATION
ISSN: 1304-9496
EKU, 2025: 21(2), 225-230

K İ T A P İ N C E L E M E S İ

EĞİTİM FELSEFESİNE GİRİŞ: İZM'LERDE EĞİTİM" ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Zehra **ŞEKERTEKİN**[1]

[1]Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri Bölümü, Ankara, Türkiye zehrasekertekin@cumhuriyet.edu.tr

Öz

Bu çalışma, Türkiye'de eğitim felsefesi alanında önde gelen bir akademisyen olan Sabri Büyükdüvenci'nin eğitim görüşlerini bir araya getiren Eğitim Felsefesine Giriş: İzm'lerde Eğitim başlıklı eserin bir değerlendirmesini sunmayı amaçlamıştır. Kitabın sunuşu Vefa Taşdelen tarafından 2019 yılında Fol kitap aracılığıyla yapılmıştır. Kitap, temel olarak iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda, kitapta eğitim kavramı felsefi ve kavramsal boyutlarıyla ele alınmış; eğitim ve insan ilişkisi insan doğasına dair incelemelerle açıklanmaya çalışılmıştır. Kitabın bu kısmı bu yönüyle bir meta-felsefe kısmı sayılabilir. Yapılan değerlendirmenin de eğitimde güncel olan sorunlara, düşünülmesi gereken önemli noktalara işaret etmesi sebebiyle ağırlıklı olarak bu kısmı ele aldığı söylenebilir. Kitabın ikinci kısmı ise felsefe akımları ile eğitim felsefesi akımlarına ayrılarak bu akımların detaylı incelemesine yer verilmiştir. Kitabın içeriği Türkiye'nin eğitim sorunları konusunda düşünmek ve eğitim felsefesinin gerekliliğini anlamak için iyi bir başlangıç niteliğindedir. Kitap, eğitim felsefesi alanına ilgi duyan, bu alanda çalışan öğrenci, araştırmacı ve akademisyenler için iyi bir kaynak kitap niteliğindedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Eğitim Felsefesi, Sabri Büyükdüvenci, Felsefi akımlar.

Geliş: 30.06.2025 **Kabul:** 25.12.2025

Sorumlu Yazar: Zehra ŞEKERTEKİN
Kaynak Gösterimi: Şekertekin, Z. (2025). "Eğitim Felsefesine Giriş: İzm'lerde Eğitim" üzerine bir değerlendirme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama, 21*(2), 225-230. doi.org/10.17244/eku.1730093

B O O K R E V I E W

A REVIEW ON "INTRODUCTION TO EDUCATIONAL PHILOSOPHY: EDUCATIONAL ISMS"

Abstract

This study aims to evaluate the book titled Introduction to Educational Philosophy: Educational Isms (Eğitim Felsefesine Giriş: İzm'lerde Eğitim) which compiles the educational views of Sabri Büyükdüvenci, a prominent scholar in the field of philosophy of education in Türkiye. The book, published in 2019 by Fol Kitap and presented by Vefa Taşdelen, is structured in two main parts. The first part explores the concept of education through philosophical and conceptual lenses, examining its relationship with human nature. This section may be regarded as a meta-philosophical inquiry, offering reflections that are particularly relevant to contemporary educational challenges. As such, this study focuses primarily on this section, as it highlights critical issues and considerations in the field of education. The second part of the book delves into philosophical and educational movements, providing a comprehensive analysis of each. Overall, the book serves as a valuable entry point for reflecting on Türkiye's educational problems and underscores the importance of educational philosophy. It is a useful resource for students, researchers, and academics interested in the philosophy of education.

Keyword: Education, Philosophy of Education, Sabri Büyükdüvenci, Philosophical Movements.

Received : 30.06.2025 **Accepted:** 25.12.2025

Corresponding Author: Zehra ŞEKERTEKİN
Citation: Şekertekin, Z. (2025). "Eğitim Felsefesine Giriş: İzm'lerde Eğitim" üzerine bir değerlendirme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama, 21*(2), 225-230. doi.org/10.17244/eku.1730093

GİRİŞ

Eğitim Felsefesine Giriş: İzm'lerde Eğitim isimli kitap, Sabri Büyükdüvenci'nin farklı eserlerinde yer alan eğitim felsefesi üzerine yazılarını bir araya getirmeyi amaçlayan Vefa Taşdelen tarafından 2019 yılında Fol Kitap aracılığıyla sunulmuştur. Kitap, iki temel kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda eğitim, eğitim felsefesinin neliği, gerekliliği ve eğitim biliminin temel kavramları gibi konulara ayrılarak eğitim konusu eleştirel bir bakışla ele alınmıştır. Bu kısım, eğitimin felsefi temelinin detaylı incelenmesi ve eğitime dair kritik sorgulamaların yapılmasıyla oldukça önemlidir. Bu kısmın bir meta-felsefe niteliğinde olduğu söylenebilir ve kitabı bir eğitim felsefesi kitabı olmaktan çıkararak eğitim felsefesi üzerine yazılmış bir kitap hâline getirir. İkinci kısım ise hem Türkiye'de hem de yurtdışında neredeyse her eğitim felsefesi kitabında yer alan genel felsefe akımları ile eğitim felsefesi akımlarına ayrılmıştır. Bu akımlar da yine oldukça detaylı bir şekilde sunulmuştur. Kitabın sunuşunu yapan Taşdelen'e (2019: 17) göre, kitap her iki kısma yer vererek bir bütünlük sağlamıştır ve Büyükdüvenci'nin zihnindeki eğitim tasarımını ortaya koyacak bir nitelik kazanmıştır..

ANALİZ VE DEĞERLENDİRME

İnsanları bilinçli bir şekilde eğitebilmek için neyi, neden öğretmek gerektiğinin saptanması önemlidir. Bu sorgulamalar, en temelde yaşamın anlam ve amacına dair olarak yapılır ve ancak felsefi düzlemde yanıt aranabilir. Bu durumda, eğitim ve felsefe birbirinden ayrılamaz hâle gelmektedir. Oluşturulacak herhangi bir eğitim kuramında eğitim felsefesi, vazgeçilmez bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Büyükdüvenci'ye göre, eğitim felsefesi hem eğitime derinlik kazandıracak hem de bireylerin değer duygularını geliştirecek ve onları sahip oldukları potansiyeli etkili bir şekilde kullanmalarını sağlayacak gerekli bir alandır. Büyükdüvenci, bu kitap ile insanın edilgenliğinden yola çıkarak bu soruna bir çözüm bulma ve insan ile onun eğitiminin gerçekliğini ortaya koyma amacındadır.

Büyükdüvenci, Türkiye'de uzun yıllardır var olan eğitim sorununun nedenini bir felsefesizlik sorunu olarak nitelendirmektedir ve Türkiye ve bu ülkenin insanı ve onun sorunlarının temel alındığı bir eğitim ihtiyacı vurgusu yapmaktadır. Ona göre, bir toplumun sorunlarını çözmek ancak yetiştirilen zihniyet ile mümkündür ve bu alanda gereken çalışmalar yapılmalıdır. Onun bu yaklaşımı, felsefeyi ön plana çıkarma girişimi değildir. O, felsefesizliğin eğitimin en temelinde yatan problem olduğunu düşünmektedir. Büyükdüvenci'ye göre, felsefesizlik eleştiri etkinliğinin yokluğuna da zemin hazırlamıştır. Felsefesiz olan Türkiye eğitiminin bir felsefi temele oturması gerektiğini, aksi halde eleştirellikten uzak, pragmatik, sistemin taleplerine uyan ve dogmatik yapıda bir eğitimin esiri olan zihinlerin var olacağını düşünmektedir. Bu durumda toplumun sorunlarına çözüm getirebilen zihinler ve otonom bireyler yetişmeyeceğine işaret etmektedir. Ona göre, bireylere eğitim tarafından kazandırılması gereken otonomi ancak felsefi bir anlayış ile sağlanabilir.

Büyükdüvenci, eğitim bilimlerinin bilim olma yolundaki sınavına dikkat çekmektedir. Araştırma yöntemlerini sadece gözlemlenebilir ve ölçülebilir olana indirgeyen ve eğitimi bu noktada dışlayan bir düşünce sisteminin eğitime zarar verdiğini vurgulamaktadır. Ona göre, eğitim ile ayrıntılarda gizli olan anlam ve ruha dokunmak önemlidir ve bu ölçülebilenin ötesine uzanır. İnsan, tinsel bir dünyaya sahiptir ve pozitivist düşünceyi aşması gereken hermönetik bir anlayışla ele alınması gereklidir. O, buna bağlı olarak odak noktası insan olan eğitimin salt bilimsel bir anlayışla ele alınıp pozitivist ve pragmatik bir yaklaşımla sözde bir felsefi temele dayandırılmasını eleştirmektedir. Ona göre, bu yaklaşımlar sonuçta elde ettiği ürünlerden dolayı benimsenmiştir ama temellerinde yatan felsefi gelenek üzerinde durulmamıştır. Bu nedenle, bu yaklaşımlar doğrultusunda eğitimi temellendirerek başkalarına ait kalıpların üzerinde düşünülmeden, topluma dair olan bir perspektiften bakılmadan olduğu gibi almanın ciddi bir hata olduğunu düşünmektedir. Eğitimin ölçülebilir ve gözlemlenebilir olana indirgenmesi konusunda asıl önemli olanın empirik alandan uzaklığıyla değerler olduğuna dikkat çekmektedir. Eğitimin öncelikli olarak değerlerle ilgili olduğunu ve bu konuda felsefenin rolü ve işlevinin ön plana çıktığını yazmaktadır. Değerlere ek

olarak ölçülemeyen yaratıcılık, zekâ, duygular, hayal gücü ve yargı gücü gibi insan özelliklerini yüksek eğitimsel nitelikler olarak ele almaktadır. Bilimci tutumu, değerler dahil bu nitelikleri yakından ilgilendiren felsefe ile olan bağını kopardığı için eleştirmektedir.

Kitapta eğitim bağlamında analitik felsefe geleneği önemli bir yere konulmaktadır. Büyükdüvenci, özellikle eğitim alanında yer alan anlaşılması zor kavramların açık bir şekilde ortaya konulmasında bu geleneğin vazgeçilmezliğini vurgulayarak anlam sorununun ilk aşamada giderilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bir sözlük, kelimelerin ve kavramların anlamına açıklık kazandırma amacını taşısa da bu kavram ve kelimelerin kısaca kullanım şeklini göstermekten öteye gidememektedir. Filozof ise, tam anlamı vermenin yanı sıra kelimenin kullanım kurallarına açıklık kazandırır, diğer kavram ve kelimelerle bağlantılarını da ortaya koyar. Diğer bir ifadeyle filozof, kelimenin hem açıklığını hem de seçikliğini ortaya koyar. Filozofun bu çabası sonucunda sözlük içerikleri oluşabilir. Analitik yaklaşımıyla Büyükdüvenci, kitabın ikinci bölümünde *Eğitime Kavramsal Yaklaşım* başlığı altında eğitim kavramını derinlemesine inceleyerek, bu kavramı çeşitli boyutlarıyla ele alarak bağlantılı olduğu diğer kavram ve konularla birlikte irdelemektedir. Eğitimin temelde üç farklı anlamda kullanıldığını belirtmektedir. Bunlar sırasıyla kültürleme süreci, yapılandırılmış bilginin aktarımı (bir başka ifadeyle öğretim) ve genel aydınlanmadır. İlkinde mevcut bilgi ve değerlerin kişilere kazandırılması ve aktarımı, ikincisinde bilginin belirli metot ve teknikler yardımıyla eleştirel bir süreçle aktarımı ve sonuncuda ise aktarılan bilginin derinliği, genişliği ve içselleştirilmesi esas alınmaktadır. Büyükdüvenci'nin eğitimi genel aydınlanma olarak ele aldığı tüm bir kitapta açıkça anlaşılmaktadır.

Büyükdüvenci, bir bireyin otonom olmasını bireyi ancak insanlık tarihinde yer alan çeşitli yaşam ve etkinlik biçimlerine yönlendirmekle sağlanacağını düşünmektedir. Bu yaşam ve etkinlik biçimleri bilim, sanat, estetik, felsefe ve tarih gibi kendine özgü yöntem, ölçüt ve başarılara sahip olan alanlardır. Gerçek eğitim bireyi toplumca değer verilen eğilimlerin öğrencilere kazandırılması değildir, bu yaşam ve etkinlik biçimlerine bireyleri yönlendirebilen eğitimdir. Bu alanlarda aktarım ve aşılama olmadan bireyler düşünebilen ve yargıda bulunabilen kişiler hâline gelebilir, diğer bir ifadeyle otonom olurlar. Aşılama, aktarım eleştirel düşünceyi köreltir ve dogmatik düşünceleri ortaya çıkarır. Büyükdüvenci, eğitimi dar ve geniş anlamıyla ele alarak dar anlamında eğitimin öğretim, yetiştirme ve aşılama faaliyetlerini içerdiğini, geniş anlamında ise eğitimin insanın her türlü etkiyle bir değişim, gelişim ve şekillenme sürecine işaret ettiğini düşünmektedir. Burada dar anlamıyla eğitimi kasıtlı bir süreç olarak ve geniş anlamda eğitim sürecini hem formal hem de informal içerimleriyle ele aldığı açıktır. Bu bakımdan geniş anlamıyla eğitim formal etkinlikler ile birlikte informal olan toplumun kültürel yaşamını da içermekte ve bireyin eğitiminde önemli bir rol oynamaktadır. Ona göre çevre ve toplum potansiyel olarak eğitici role sahiptir ve bunların ihmali yanlış eğitici role bürünebilir. Bu düşüncesi ile Mengüşoğlu'nun vurguladığı "çağın düşünce sferinin eğitici rolü" fikrine yakındır. Mengüşoğlu (2021: 285), toplumda dürüstlük, objektiflik, doğruluk, ödeve bağlılık, çalışkanlık gibi olgular egemen olduğunda bu yönde insanların eğitilebileceğini ve bunun tam tersi olarak bu sferin bozulmuş da olabileceğini, kayırmacı, rüşvetçi insanların örnek teşkil edebileceğini ifade etmiştir. Her iki düşünürde de toplumun bireyler üzerindeki etkisi vurgulanmaktadır ve içinde yaşanılan çağa ve topluma yönelik eleştirel bir gözle bakmak için iyi bir çıkış yeri sunmaktadır.

Büyükdüvenci'ye göre, eğitimin temel hedefi öğrendiği şeyleri tam anlamıyla bilen ve anlayan insanlar yetiştirmektir. Ancak bu temel hedeften sapmalar yaşanabileceğine dikkat çekmektedir. Eğitimin içeriğinin kitlelerin yönetilebileceği şekilde gerekli bilgi miktarıyla belirlenebileceğini ve toplumun her kesiminin aynı eğitim ve bilgilenme sürecini tecrübe edemeyebileceğini yazmaktadır. Büyükdüvenci burada herkesin en temel hakkı olan ve insanca yaşamanın en mümkün yolu olan eğitimde dahi çıkarların var olduğunu ve eğitimin bir denetim amacıyla işlev görebileceğini hatırlatmasıyla önemli bir sosyolojik noktaya temas etmektedir. Her bir bireyin eğitimden en iyi derecede yararlanması için demokratik bir sistemi temel bir gereklilik olarak görmektedir. Demokrasinin en ayırt edici özelliğinin kişiye saygı düşüncesi olduğunu ve adalet, özgürlük, hakikat ve hoşgörü gibi kavramların aslında en temelde bu düşünceden türediğini

yazmaktadır. Büyükdüvenci'ye göre, demokrasinin bir toplumdaki gelişimi yukarıdan değil, aksine alttan toplumun kendi içinden doğar. Bir toplumda demokratik fikirler baskın olduğu sürece bu fikirlerin ve değerlerin açık aktarım veya öğretiminin yapılmasına gerek yoktur. Çünkü demokrasi, bir zihniyet meselesidir ve bu zihniyetin hâkim olduğu toplum buna uygun eğitilecektir. Büyükdüvenci bu noktada ülkemizde böyle bir zihniyetin hâkim olmamasından ve bu atmosfer hiçbir zaman gerçekleştirilemediğinden dolayı okullarda demokratik değerlerin aktarımının önem kazandığına işaret etmektedir. Eğitimin bu konuda önemli bir araç konumunda olduğunu ancak değerlerin aktarılması mı yoksa yaratılması mı ikileminde tercihini ikinciden yana tutarak doğru olanın bireylerin değerler yaratmasına izin verebilen eğitimsel bir süreci oluşturmak olduğunu savunmaktadır. Bu nedenle, otonom birey yetiştirmenin önemini bir kez daha vurgulayarak bireylere değerler arasında seçim yapabilme, yaşayacakları değerleri özgürce seçebilme fırsatının verilmesini değerli görmektedir. Böylece demokrasinin bireylerde özgür iradeyi geliştireceğini düşünmektedir. Konuyla ilgili olarak *"aktarıcı modeli geride bırakarak yaratıcı modele geçmek"* önemli ifadelerinden biri olarak kitapta yer almaktadır. Açıkça anlaşılmaktadır ki onun eğitim fikri salt bilgilendirici olmaktan uzak ve pratik beceri kazanımını aşan bir eğitim fikridir.

Eğitimde amaçlar sorununa değinen Büyükdüvenci, insanın kim olduğunun büyük ölçüde aldığı eğitime bağlı olduğunu düşünmektedir. Eğer belirli bir bilgi formu eğitimde yer almazsa, birey o bilgi formundan mahrum kalacaktır. Bu açıdan bir değerlendirme yaparak Türkiye'de entelektüellerin ve sanatçıların yeterli derecede ön planda yer almamasının ve maalesef aksine kötümser bir havanın hakimiyetinin eğitimde bir bilgi formunun eksikliğine bağlanıp bağlanamayacağını sorgulamaktadır. Bu çok haklı ve yerinde bir sorgulamadır. Eğitimde eksik olan bilgi formu nedir? Bu eksikliği saptamak için nasıl bir eylem planı yapılmalıdır? Bu sorular bugün hâlâ çok önemlidir. Bu eksiklik saptandığında ve giderilmesi için samimi bir çaba gösterildiğinde eğitim alanında anlamlı bir aksiyonun alınacağı aşikârdır.

Büyükdüvenci'ye göre, eğitimin amaçları konusuna bakıldığında bu amaçlar birey, toplum ve iş dünyası açısından farklılaşmaktadır. Birey açısından iyi maaşlı ve prestijli olması, toplum açısından iyi yurttaş kazanımı, sosyal uyumun sağlanması ve eşitlik, iş dünyası açısından ise endüstrinin çarklarını döndürecek iş gücünün elde edilmesi önemlidir. Amaçları farklılaşsa da bu görüşlerin ortak bir noktası vardır: Eğitim, uygulamada bireye, topluma ve iş dünyasına bir şey katmalıdır; aksi halde, eğitimin bir değeri yoktur. Buradan doğan temel eğitim sorunu da öğrencileri doğrudan pratik yaşamda faydası olduğu düşünülen bilgi ile mi yoksa onları kendi içinde değer arz eden çeşitli zihinsel edinimlerle mi donatmak konusundaki ikilemdir. Büyükdüvenci'ye göre, birçok insanın açlıktan öldüğü ve yoksulluğun yaygın olduğu bir dünyada elbette bedensel ihtiyaçların giderilmesi önceliklidir ancak bu nihai bir felsefe olamaz, olmamalıdır. Hümanist ögeler de hak ettiği değeri görmelidir. Çünkü insanın düşünce dünyasının ve hayal gücünün de geliştirilmesi iyi bir yaşam sürmesinde esastır. Böyle bir anlayış benimsenmez ise ilerleme yalnızca mekanik düzeyde kalacaktır. Unutulmamalıdır ki insanın *homo economicus* yönü sadece tek bir yönüdür. Özellikle insanın kendini yok etme gücüne eriştiği bu çağda insanın sorumluluk ve anlayış düzeyinin yükseltilmesi, insanın duygusal kapasitelerinin geliştirilmesi önem kazanmaktadır. Büyükdüvenci de çağın mevcut durumunu görerek insanın gönül ve duygu dünyasının geliştirilemediği bir eğitimde nasıl bir geleceğin beklenebileceğine dair endişelerini dile getirmektedir. Bu nedenle, insanın eğitimine dair karar almadan önce insanı tanımak gerektiğini düşünmekte ve "İnsan nasıl bir varlıktır?" "İnsan neyi, neden ve nasıl öğrenir, öğrenmelidir?" gibi sorgulamaların, eğitim felsefesinin temel çalışma alanları olarak insanın eğitim sürecine ışık tutmayı hedeflediğini belirtmektedir. Büyükdüvenci, insan doğasının akılcı, değişikliğe açık ve gizil güce sahip olduğunu ifade etmektedir. Onun bu ifadesi, insanın bir olanaklar varlığı olması fikriyle yakından ilgilidir. İnsanda var olan olanakları, güçlerini gerçekleştirmesi eğitimsel kararlarıyla büyük oranda ilişkilidir. İnsan, aldığı eğitimsel kararlar aracılığıyla gerçek potansiyelini açığa çıkarma, olanaklarını fark etme ve değerlendirme fırsatına erişebilir.

SONUÇ

Büyükdüvenci'nin eğitime dair görüşleri ve yaptığı sorgulamalar bugün hâlâ güncel olan sorunlara işaret etmektedir. Türkiye'de eğitim hâlâ bir felsefesizlik sorunu yaşamaktadır. Eğitimde felsefi bir temel henüz oluşmuş değildir. Yalnızca çağa uygun, sistemin taleplerini gözeten, pozitivist ve pragmatik bir bakış açısıyla oluşturulmuş ve temelsiz bir eğitim sistemi uygulanmaktadır. İnsan kimdir, nasıl öğrenir, neyi öğrenmelidir gibi felsefi sorgulamalar yapılmamaktadır. Bu sorgulamalar aracılığıyla eğitime dair eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirme yapılamadığından toplumun sorunlarına yanıt bulabilecek otonom zihinler de ortaya çıkmamaktadır ki Büyükdüvenci'nin en büyük endişelerinden biri budur. Kişiye saygıyı temel alan demokratik bir mantalitenin kazanımıyla eğitimde hümanist değerler ağırlık kazanabilir, eğitim bir denetim aracı olmaktan çıkabilir, otonom bireyler yetişebilir ve toplumda gerekli dönüşümler yaratılabilir. Ancak bunun için en temelde Büyükdüvenci'nin savunduğu gibi eğitimi bir felsefi temele oturtmak ve bunun ışığında onu bilimci bir tutuma indirgemekten vazgeçmek gerekmektedir.

Araştırmacıların Katkı Oranı
Araştırma tek yazarlıdır.

Etik Bilgisi
Araştırma yayın ve etiğini uyulmuştur.

Destek ve Teşekkür
Yazar çalışma için herhangi bir finansal destek almamışlardır.

Çıkar Çatışması
Yazar çalışmada herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığını beyan etmiştir.

KAYNAKÇA

Büyükdüvenci, S. (2019). *Eğitim Felsefesine Giriş: İzm'lerde Eğitim.* (1. Baskı). Fol Kitap.

Mengüşoğlu, T. (2021). *İnsan felsefesi*. (2. Baskı). Doğu Batı Yayınları.

Taşdelen, V. (2019). *Sunuş.* İçinde *Eğitim Felsefesine Giriş: İzm'lerde Eğitim.* (1. Baskı). Fol Kitap.